

REINEFARTH W WARSZAWIE. DOWODY ZBRODNI
WYSTAWA W 70. ROCZNICĘ POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

W trakcie rzezi Woli, trwającej od 5 sierpnia 1944 roku, zamordowano według różnych szacunków od 30000 do 60000 mieszkańców dzielnicy. Generał SS Heinz Reinefarth, zwany w tym kontekście „katem Warszawy”, po wojnie został deputowanym do niemieckiego Landtagu i burmistrzem na wyspie Sylt.

W siedemdziesiątą rocznicę mordu na ludności cywilnej, 5 sierpnia 2014 roku o godz. 20:00 w Muzeum Woli, oddziale Muzeum Warszawy otwarta zostanie wystawa będąca współczesną próbą przemyślenia odpowiedzialności Heinza Reinefartha.

Przypadająca w 2014 roku siedemdziesiąta rocznica powstania warszawskiego jest okazją do historycznej refleksji nad rzezią Woli, która nie doczekała się dotychczas szerokiego omówienia i interpretacji; nie istnieje także wystarczająco w świadomości samych warszawiaków. Istotą wystawy „Reinefarth w Warszawie. Dowody zbrodni” jest spojrzenie na to wydarzenie jako na zbrodnię, za którą nikt nie został skazany. Autorzy wystawy, przedstawiając prawne aspekty tragicznych wydarzeń, stawiają tezę o możliwości zakwalifikowania rzezi Woli jako zbrodni przeciwko ludzkości.

Nieznane dokumenty z Ludwigsburga

Wystawa w Muzeum Woli. Laboratorium miasta opiera się na nieznanym w Polsce dokumentach z wstępnego postępowania śledczego w sprawie „uczestnictwa w masowych zabójstwach” Heinza Reinefartha. Było ono prowadzone przez prokuraturę niemiecką we Flensburgu w latach 1963–1967 i zakrojone na szeroką skalę – przesłuchano w nim ponad tysiąc świadków niemieckich oraz przesłuchano lub włączono protokoły przesłuchań ponad dwustu pięćdziesięciu świadków z Polski. Niemniej postanowieniem niemieckiego sądu postępowanie ostatecznie umorzono „z braku wystarczających dowodów”. W archiwach polskich nie zachowano kopii większości dokumentów przekazywanych niemieckim śledczym.

Wystawa „Reinefarth w Warszawie” prezentuje akta pozyskane przez Muzeum Powstania Warszawskiego z Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu w Niemczech.

Zeznania żołnierzy i oficerów niemieckich z lat 60. XX wieku odnoszą się do kwestii ich udziału w masowych mordach. Jednocześnie stanowią wgląd w psychologię przesłuchiwanym, prezentując przegląd sposobów pamiętania, a także zamazywania osobistej pamięci i odpowiedzialności, czego konsekwencją jest nie tylko brak możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności osób dokonujących mordów na ludności cywilnej, ale również – szerzej – powstanie luki w zbiorowej „pamięci politycznej”.

Reinefarth – generał i burmistrz

W pierwszej części wystawa podsumowuje przebieg i zamknięcie śledztwa w sprawie SS-Gruppenführera Reinefartha. Jej dopełnieniem są relacje świadków, wizja lokalna z miejsc masowych egzekucji na Woli oraz współczesna ekspertyza historyczna i prawna. Pokazane zostaną m.in. nieznanne szerzej w Polsce niemieckie fotografie dowódców SS i scen rozgrywających się na Woli. Filozoficznym kontekstem wystawy jest jeden z najważniejszych tekstów XX wieku na temat odpowiedzialności hitlerowskich funkcjonariuszy i możliwości ich ukarania oraz istoty samego totalitaryzmu – reportaż Hanny Arendt „Eichmann w Jerozolimie”, opisujący proces sądowy współodpowiedzialnego za Holocaust Adolfa Eichmanna.

Druga część wystawy odnosi się do kontrowersji wokół powojennych losów Heinza Reinefartha – w latach 50. i 60. deputowanego do Landtagu, burmistrza Westerlandu na wyspie Sylt, szanowanego adwokata i obywatela. Jego sylwetka zaprezentowana zostanie m.in. przez pryzmat propagandowych materiałów byłej NRD – filmu „Urlop na Sylt” oraz zrealizowanych specjalnie na potrzeby wystawy wywiadów ze świadkami historii, w tym opozycjonistą z Westerlandu Erntem-Wilhelmem Stojanem.

Polsko-niemieckie otwieranie historii na nowo

Otwarcie wystawy jest częścią programu obchodów siedemdziesiątej rocznicy powstania warszawskiego. W wydarzeniu 5 sierpnia wezmą udział m.in. aktualna burmistrz Westerlandu Petra Reiber i przewodniczący rady Sylt Peter Schnittgard.

Wystawie będzie towarzyszył program edukacyjny. Jego wyróżnioną częścią będzie międzynarodowa konferencja, planowana na listopad, podczas której grono prawników rozważy możliwość kwalifikacji zbrodni dokonanych na Woli jako zbrodni przeciwko ludzkości.

Natomiast już 6 sierpnia o godz. 18:00 w siedzibie Domu Spotkań z Historią, partnera wystawy odbędzie się wykład dr. Philipp Martiego. Pochodzący ze Szwajcarii Marti jest badaczem i autorem książki poświęconych postaci Heinza Reinefartha, w tym m.in. najnowszej „Der Fall Reinefarth”.

Zbiórka zdjęć ofiar

Muzeum Woli, oddział Muzeum Warszawy, Dom Spotkań z Historią oraz Muzeum Powstania Warszawskiego rozpoczynają zbiórkę zdjęć mieszkańców Woli, mającą na celu upamiętnienie ofiar masowych morderstw. Zdjęcia zostaną zdigitalizowane, a oryginały zwrócone właścicielom lub na ich życzenie włączone w zbiory muzealne. Osoby posiadające takie zdjęcia proszone są o kontakt z Magdaleną Staroszczyk: [magdalena.staroszczyk@muzeumwarszawy.pl](mailto:magdalenastaroszczyk@muzeumwarszawy.pl), tel. 22 6243733.

REINEFARTH W WARSZAWIE. DOWODY ZBRODNI

WYSTAWA W 70. ROCZNICĘ POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

wernisaż: 5/08/2014, godz. 20:00

wystawa czynna: 6/08 – 21/12/2014

wtorek-piątek 10:00-18:00

sobota-niedziela 10:00-20:00

Muzeum Woli, oddział Muzeum Warszawy

ul. Srebrna 12, Warszawa

Wykład dra Philippa Martiego

6/08/2013, godz. 18:00

Dom Spotkań z Historią

ul. Karowa 20, Warszawa

Kuratorka i autorka scenariusza: Hanna Nowak-Radziejowska

Współpraca: Anna Banaś, Natalia Boitot, Paweł Brylski, Angela Götz-Zyskowski (Muzeum Powstania Warszawskiego), Magdalena Staroszczyk, Mateusz Toma, Jutta Wiedmann, Wojciech Ziemilski

Projekt wystawy: Wojciech Cichecki, Michał Szota

Partnerzy:

Muzeum Powstania Warszawskiego

Dom Spotkań z Historią

Goethe-Institut w Warszawie

Tramwaje Warszawskie

Partnerzy medialni:

Program 2 TVP, Polskie Radio, Gazeta Wyborcza

Na wystawie wykorzystano materiały z Archiwum Państwowego w Lesznie, Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu, Domu Spotkań z Historią, Muzeum Powstania Warszawskiego, Muzeum Warszawy oraz Sylter Archiv/Gemeinde Sylt.

W materiałach promocyjnych wykorzystano zdjęcia z Archiwum Historii Mówionej Domu Spotkań z Historią i Ośrodka KARTA.